

Metamodern metafizika

Pilinszky János kortárs, szakrális értelmezése – Esszé a QJÚB

A kocka kibontása című lemezéről

■ SCHRANZ AMBRUS

Evangelikus Hittudományi Egyetem

PhD-hallgató

E-mail: schranz.ambrus@fasori.hu

DOI: 10.61894/LP.2026.101.8-9.4

► **Pilinszky János költészete szakrális jellegéből, nyelvi jelentőségéből fakadóan hivatkozási pont, szellemi pillér a kortárs magyar kultúra számos alkotója s fogyasztója számára. Az általa használt kifejezések, az általa mozgásba hozott metafizikai terek úgy az intertextualitás, mint a művészi esszencia szintjein tetten érhetők: ide kapcsolható a QJÚB együttes 2023-as *A kocka kibontása* című albuma, amely színházkoncerti, progresszív megközelítésű zenei formában dolgoz fel Pilinszky János- és Csoóri Sándor-szövegeket. Elemzésem a konceptalbum kapcsán kettős jellegű: a lemezt és ezáltal Pilinszky továbbélését tágabb kontextusban, a metamodernizmus és a metafizika kifejezésein keresztül igyekszem értelmezni; a dolgozat esszé része után pedig egy beszélgetés olvasható Vecsey H. Miklóssal, az együttes tagjával a szakrális művészet, a Pilinszky-szövegek és a QJÚB-projekt kapcsán.**

Kulcsszavak: Pilinszky János / QJÚB / szakrális művészet / metamodernizmus / metafizika

Metamodernizmus

Néhány évtizeddel ezelőtt a posztmodern világmagyarázat nagy teoretikusai azt állították, hogy a modernitás és ezáltal a nagy narratívákba, történetekbe, mítoszokba és haladásba vetett hit korszaka végéhez ért. Az ezredforduló környékén viszont egy új kifejezés, leírás került a tudományos diskurzus homlokterébe, a *metamodern*. A metamodernizmus az elképzelés támogatói szerint olyan jelenségek nyomán kialakult filozófiai korszak, mint a globalizáció, a klímaváltozás vagy a terjedő mediatizált társadalmi rendszer. Sajátos, paradox érzésstruktúrára gondolhatunk, melyben egyszerre vannak jelen a modern és a posztmodern értékei: elköteleződés és eltávolodás, építés és dekonstrukció, naivitás és szépség egy időben, párhuzamosan lehetnek meghatározó vonásai a szellemi térnek.

Az új kulturális paradigma Pavol Bargár szerint a teológia számára is ígéretes értelmezési keretként szolgálhat. Tanulmányában, teológiai-antropológiai értelmezésében arra világít rá, hogy a metamodern korban ismét felerősödhet a transzcendenciára, a nagy narratívák rekonstruálására való igény – ezt a szellemi-vallásos állapotot a *tudatos naivitás* kifejezésével írja le (BARGÁR 2021). Hiába tudja az ember, hogy az eredeti mítosz összetört, s a kezdeti naiv vallásos tudat már nem érhető el, mégis hozzálát a vallásos elbeszélések helyreállításához – mindezt teszi azon felismerése nyomán, hogy a transzcendencia keresésének feladása az emberi lét esszenciális elemének feladásával lenne egyenlő (uo.).

A metamodern világmagyarázat a kortárs szakrális művészet interpretálásában is új perspektívákat nyithat meg számunkra, amikor tágabb szellemi horizonton vizsgáljuk akár Pilinszky költészetét, akár az ebből táplálkozó – dolgozatunk egyik központi témáját képező – zenei parafrázist. Ekkor jön képbe a metafizikai sík.

Metamodern metafizika

A transzcendencia és a mítoszok rekonstruálása iránti igény a fizikai világon túli, a valóság mélyebb, pusztán kézzel megfoghatatlan, tehát metafizikai rétege felé irányuló keresésre utalhat. Ezt a kettősséget nevezem metamodern mezafizikának, amelyet egyfajta értelmezési keretként használok a szakrális művészet kortárs megnyilvánulási formáiról való gondolkodási folyamatban. Metamodern, amennyiben a korábban vázolt oszcilláció, kulturális rezgőmozgás dinamikájában van jelen; s metafizikai, amennyiben ontológiai kérdésekre keresi a választ – nem a tradíciótörés, a nyelvi széthullás előtti vegytiszta formában ölt testet, ugyanakkor visszatér archaikus, szertartásos, szakrális megoldásokhoz.

Tökéletes példa a jelenség szemléltetésre Arvo Pärt és az általa kidolgozott *tintinnabuli* zenei forma. Arvo Pärt világhírű észt komponista a hangok, a zene alapvető összefüggéseit keresve jutott el saját technikájához, a *tintinnabuli*hoz: a formát és a mögötte rejlő mély teológiai, szakrális tartalmat évtizedek alatt munkálta ki a művész (KECSKÉS D. 2026, 236. o.). A minimalista, sokszor repetitív zene számos esetben a középkori gregorián hangzásvilágra emlékezteti a hallgatót. A *tintinnabuli*hoz való eljutás jól szemléltetheti a metamodernizmus művészetben való megjelenését: Pärt észt származású zeneszerzőként a Szovjetunióban kezdett el komponálni, és saját korának modern zenéjét alkotva tudott elismertségre szert tenni (KECSKÉS D. 2026, 235. o.). Ugyanakkor – szakmai sikerei ellenére – nem tudott igazán azonosulni saját műveivel, s ezért is kezdte kutatni azt a technikát, amely később védjegyévé vált. Ahogy Kecskés D. Balázs fogalmaz: „Pärt zenéje *megküzdött és megszenvedett zene*” (uo.) – s ez a küzdelem, szenvedés egyidejű és parallel a szakralitás és a transzcendencia művészi keresésével, amely ugyanúgy felismerhető Pärt zenéjében, mint – a korábbi hasonlatnál maradva – egy gregorián műben. S mivel ez a keresés tudatosan ontológiai irányultságú zenei technikát hozott létre – a *tintinnabuli* lényege, hogy két réteg alkotja; a skáladallam az esendő embert, a hármashangzat pedig az isteni kegyelmet jelképezi a zeneművekben (KECSKÉS D. 2026, 236. o.) –, ezért azt is mondhatjuk, hogy a metamodernizmus paradox jellegén túl a metafizikai megközelítés is felfedezhető Arvo Pärt életművében.

Arvo Pärt azért is lehet tökéletes illusztrációja a metamodernizmusban megjelenő, vallásos ihletettséggű zenei műveknek, mivel több olyan magyar előadó számára is inspirációt jelentett, akiknek a művészetében meghatározó elem a rítusszerű előadásmód és a szakrális szóhasználat, témaválasztás. Ebbe a körbe sorolható a QJÚB mellett a Platon Karataev is – mindkét együttes esetében fellelhető Pärt műve a sokszor idézett, adott esetben feldolgozott kútfők között.¹ Ez a párhuzam témánk

¹ Míg a Platon Karataev esetében többek között a Balla Gergellyel 2022-ben készült *A nyelvnek mint textúrának itt tudom kitapogatni a legfinomabb árnyalatait* című Tiszatáj-interjúban is felfedezhetjük Arvo Pärt említését, addig az írás második felében olvasható, Vecsey H. Miklóssal készült beszélgetésben is előkerül a *tintinnabuli* mint hivatkozási pont. A két együttes közötti számos izgalmas párhuzam között az észt zeneszerző neve is felmerülhet, de ennek az esszének nem tárgya a zenei kapcsolódások részletes bemutatása. Ezzel együtt felrajzolható egyfajta kulturális mező, ahol az említett előadók – s a dolgozat fókuszában álló Pilinszky János is – kapcsolatban állnak egymással.

szűkebb fókuszba irányába mutat, ugyanis egy másik forrásvidék, Pilinszky János költészete is ezen a metafizikai pályán mozog.

Pilinszky János szakrális művészete

A kocka kibontásának értelmezéséhez érdemes elsőként Pilinszky költészetének különböző rétegeit s annak főként szakrális aspektusait számba venni úgy, mint a költői személyes gondolkodásmód és ars poetica; az alkotó költészetének általános céliránya és esztétikai jellege; s ezek által Pilinszky művészi szerepfelfogása.

Pilinszky János életművének vizsgálatakor kiviláglik – s ebben lírai és prózai alkotásai, személyes megnyilvánulásai mind egy irányba mutatnak –, hogy a költő világmodelljét elsősorban hitbéli meggyőződése határozta meg, a lét kihívásaira a keresztény tradícióban kereste válaszait (LUKÁCS 1973, 447. o.). Lukács László piarista szerzetes és irodalomtörténész úgy fogalmaz, hogy Pilinszky rendszere egy 20. századi misztikus világaként írható le (uo. 448. o.). Ebből kiindulva azt is mondhatjuk, hogy az emberi élet stációit – mint a szenvedést, a küzdelmeket, a halált – az evangéliumi passiótörténeten keresztül értelmezi, az egyént tágas, kozmikus rendszerben látja s írja le. Ez a személyes világmodell ugyanakkor nem direkt módon határozza meg költészetét – például egy alkalommal sem írja le verseiben Jézus Krisztus nevét (LUKÁCS 1973, 449. o.). Mégis, Pilinszky költői ars poeticáját döntő módon befolyásolja vallásos világlátása, meggyőződése. Sokszor úgy hivatkoztak, hivatkoznak rá, mint antifasiszta költőre, akit mélyen meghatároz Auschwitz mint történelmi cezúra, s mindez valóban döntő motívuma az életműnek. Ugyanakkor a holokaust megértését, a 20. század egyik nagy szenvedéstörténetét is kozmikus síkon láttatja: „Mindaz, ami itt történt, botrány, amennyiben *megtörténhetett*, és kivétel nélkül szent, amennyiben *megtörtént*.” (PILINSZKY 1971, 162. o.) A botrány, amelyet a *megközelíthetetlen nyitottság* paradox kifejezésével ír le Pilinszky (uo. 163. o.), egyszerre a múlt és ezáltal az emlékezés színtere, ugyanakkor a jelenkor embere számára konkrét, vele is megtörténhető eset – s ez a költői önértelmezést is meghatározza Pilinszky szemében. Ebben a perspektívában érthető meg, hogy a holokaustot is kozmikus fájdalommal, az egész emberiség iránti mély szolidaritással vizsgálja költészetében (LUKÁCS 1973, 447. o.).

A személyes hitvilág és a költői ars poetica következményeként Pilinszky ontologikus jellegű lírát alkotott meg (HORVÁTH 2026, 133. o.). A lét alapvető természetének, struktúráinak vizsgálata a törés, a rés, a hallgatás és a hiány helyzetéből indul ki (uo. 134. o.) – ebben az értelemben azt is mondhatjuk, hogy a posztmodern létállapot pozícióját foglalja el. Ugyanakkor útkeresése, költői szókészlete mélyen biblikus, melynek segítségével evangéliumi ihletettségű esztétikát tud életre hívni, amelyben egyszerre van jelen a nagyszombati hallgatás és a húsvéti remény paradigmája. Az evangéliumi esztétika – amely, fontos hangsúlyozni, nem feltétlenül jelent direkt vallásos nyelvezetet, sokkal inkább költői alapállást és világszemléletet – olyan versekben is tökéletesen tetten érhető, melyek *A kocka kibontása* című albumon is megjelennek: a *Kráter*, a *Fabula* vagy a sokak által az életmű csúcscaként értelmezett *Apokrif* – ha a töredezettségen keresztül is, de – mind magukon viselik a fent vázolt evangéliumi, ontologikus látásmódot.

Izgalmas kérdés, hogy az eddigiek alapján miként tekinthetünk Pilinszky szerepfelfogására. Amennyiben figyelembe vesszük azon dogmatikai megállapításokat, miszerint a költészet eredendő rendje alapján az istenségről hírt adó logoszról beszélt (PANNENBERG 2005), és a teológia a művészetnek is

lehet tárgya, ha a *minket meghatározó végső valóságra* keres válaszokat (TILICH 1996, 31. o.), akkor elfogadhatjuk Gáncs Tamás ezekből fakadó következtetését: megfogalmazása szerint Pilinszky János maga is *teológusnak tekinthető* (GÁNC 2010). A teológusi szerep ezen tágasabb felfogása is megerősítheti azt a szakrális művészi világlátást, amelyet Pilinszky munkásságán túlmenően az ő szövegeit feldolgozó lemezen, így hatástörténeti megközelítésben is láttatni kívánunk. A költő ontológiai-vallásos világmodellje, teológusi szerepvállalása arra enged következtetni, hogy a parafrázis mögött is metafizikai orientáció rejlik. Ezen a ponton jutunk el a kocka kibontásához.

A kocka kibontása

A konceptalbum és az ezt megjelenítő koncertszínházi előadás formai definiálásában – minthogy Pilinszky lírai és prózai textusait is megidézi – a költő által kifejtett színházértelmezés is fontos szerepet játszhat. Pilinszky János ugyanis saját kortárs színházi világának reflexiójában maga is a szakrális koncepcióhoz való visszatalálás mellett érvel: „A színház eleve szakrális művészet, mivel csakis a transzcendens utalás képes annak is, ami a színpadon történik, s annak is, amire a színpad utal, megadni a jelenlét igazságát. (Sőt a transzcendens utalásban e kétféle valóság, kétféle jelenlét nemhogy kioltaná, de kölcsönösen felerősíti egymást.)” (PILINSZKY 1967) A fenti sorokból is kivehető az eredethez való visszatérés szándéka: a *drame immobile* (mozdulatlan dráma), az ideális színházi megvalósítás keresésében a szentmise mozdulatlanságát, megrendítő erejét hozza példaként az *Új Emberben* közölt esszéjében (PILINSZKY 1967). Mindezt úgy érthetjük, hogy Pilinszky a kortárs színpadi koncepciókat válságjelenségként élte meg, s bízott abban, hogy a színház visszatérhet eredeti hivatásához, ami a múlt korszakaiban olyan formákban öltött testet, mint az antik rítusdrámák és a középkori misztériumjátékok (BODÓ 2008). Véleményem szerint *A kocka kibontásának* színpadi megvalósítása is ezeknek az archaikus formáknak a művészi elemeit integrálja az előadásba, ezáltal releváns azt is végiggondolni, miként jutott el az együttes és Vecsei H. Miklós Pilinszky szövegeinek komplex parafrázisához.

Az előadásban énekesként, zenészként és a művészi koncepció egyik kialakítójaként is jelen lévő Vecsei H. a lemez megszületése előtt is kifejtette már Pilinszkyhez való kapcsolódásának fontosságát. Mikor saját felnövekedésének vallásos, kulturális dimenzióit írja le, egyértelműen fontos pozíciót szán saját szellemi világában Pilinszkynek: „Újra kell fogalmaznunk a régi kérdéseket, és azok talán majd újfogalmazhatják a válaszokat, így talán tudjuk építeni egy új generációnak a gerincét. De ezt a gerincet nem építhetjük meg Pilinszky Jánosék nélkül.” (VECSEI 2021, 191. o.) A töredezetté vált valóságban szükség van az olyan kútfőkre, mint Pilinszky, akik a fentebb már vázolt létállapot ellenére – amelyben mítoszaink, elfeledett hitvilágunk felé egyre nehezebben tudunk naivitással fordulni – felvillantják azt az evangéliumi esztétikát és szakrális megközelítést, amely fogódzó lehet számunkra is.

Bizonyos, hogy ez a cél is vezethette a QJÚB zenei csapatát a költő életművének feldolgozásában (s talán az interjú is ad ehhez az állításhoz további szempontokat). A 2023-ban publikált lemez, *A kocka kibontása* először színpadi, koncertszínházi formátumban volt megtekinthető, majd a műsorból készült el a konceptalbum. Az előadás komplex formában közelíti meg Pilinszky (és Csoóri Sándor) szövegeit: a versek és prózai művek a progresszív, alternatív rock zenei eszközei közé ágyazódnak, így a talán konvencionálisabb versfeldolgozási hagyomány helyett egy ennél merészebb, néhol szélsőségebb és sötétebb tónusokat is megjelenítő hangzás bontakozik ki. A szövegeknek és a zenei világnak összetett térélményt biztosít a háttérben látható vizuális tartalom, ami asszociatív gondolkodásra, a versek képiségének a látot-

takkal való összekapcsolására készíti a hallgatóságot. Az asszociatív elem önmagában a számok és textusok sorában is benne rejlik, mivel a költő életművének kronológiai feldolgozása helyett Pilinszky belső szubjektumának síkjára húztak fel dramaturgiai fonalat az alkotók. Ilyen értelemben nem egy összegző, konzerváló attitűd jellemzi az előadást – hűsbavágó, revelatív szövegek, hangok és képek kavalkádjában úszik a néző-hallgató. S talán az eddigiekből is világossá vált, hogy a könnyűzenei elemek ellenére a műsor semmiképpen sem popkulturális, s nem is követi annak előadó-centrikus jellegét. A művészek másodlagosak, *a miliő mögött maradnak*. Ezáltal is a szakrális, archaikus tradíciót követi a koncertszínház: ahogyan másodlagos a szent szöveg szerzőjének személye a tartalom mögött, úgy lesznek sokszor láthatatlanok az előadók, s kerül fókuszba a szó s az ennek atmoszférát biztosító vizuális és hangtörténet.

És hogy mi is a kocka kibontása? A lemezcím egy Pilinszkyvel készült interjúból származik, amely olyannyira központi motívuma az előadásnak, hogy a színpad tere is egy kocka oldalaira emlékeztet:

„Vitakoztam egyszer valakivel, aki a lélekvándorlásban hisz, és azt mondtam neki: igaz a lélekvándorlás, de ez olyan, mint az ábrázoló geometria. Tehát olyan, mintha egy kockát kibontanék, és az fölvenne egy kereszt alakot. Az, hogy bennünk ezer élet van, de egy kockát nem tudunk megpillantani, hisz mindig a képzeletünkkel kell kiegészítenünk. Egyszerűen nem látunk egy kockát, és az mégis valóságos. Én ezért érzem, hogy az egyszeri lét az olyan gazdag, hogy ehhez viszonyítva egy végtelen lélekvándorlás csak ennek a végtelen gazdagságnak egy ábrázoló geometriává való lefokozása. Tulajdonképpen ezen a fokon, ezen az ábrázológeometria-fokon a lélekvándorlás igaz. Na már most, ha mindannyian ilyen kockák vagyunk, akkor nem hiszek a lélekvándorlásban, de hiszek az eleve tudásban. Hiszek abban, hogy eleve mindenki mindent tud. És ez a valami egyszer betemetődött.” (PILINSZKY 1982, 83. o.)

Ha visszagondolunk a költő alapállására, a részre, ahonnan elindul az ontológiai látásmód, még inkább érthetővé válik a kocka, amely a színpad terében s a nézői-hallgatói perspektívában is kibomolhat, ha létre tud jönni rezonáns viszony a szövegekkel, a zenei és képi világgal.

A bemutatott, sokrétű művészi koncepció nyomán az ember egészen sajátos élményben részesül, mintha egy szertartáson, liturgikus eseményen venne részt, amely befelé fordulásra készíti őt. Akkor is, ha ez nem egy definiáltan vallásos rítus. Talán ennek a szubjektív élménynek a reflektálásában, feldolgozásában is segít az, amit metamodern metafizikának nevezek. Metamodern, ugyanis egyszerre éli át az ember a hiányt és a töredezettséget, ugyanakkor érzi, hogy az alkotás olyan transzcendens dimenziókba vezet, amit talán egyre nehezebb megélni a hagyományos vallásos keretek között – de ez nem jelenti az egyénben megszülető igény eltűnését. S ebben rejlik a maga sajátos metafizikája.

* * *

Az alábbiakban a QJÚB formáció egyik alkotójával, Vecsei H. Miklóssal készült beszélgetésem olvasható, amely az esszé által körüljárni kívánt témákhoz – szakrális művészet a kortárs kultúrában, Pilinszky életművének háttere, *A kocka kibontása* című album értelmezési lehetőségei – adhat további értékes, a művész által megfogalmazott szempontokat.

– Új, izgalmas jelensége a hazai zenei színtérnek, hogy több népszerű formáció jelent meg a palettán, akiknek a koncertjein szertartásszerű, szakrális élményben lehet része a hallgatónak. Szerinted minek köszönhető ez a jelenség?

– A szakralitás az embernek elemi igénye. Sokféleképpen lehet megélni, amire évszázadokon át elégnek bizonyultak a különböző tájakon elérhető vallások. Az én generációm már nagyon nehezen csatlakozik egy-egy liturgikus szertartáshoz, főképp akkor, ha nincs vallásos neveltetése. Ezek az emberek gyakran érzik, hogy hiányzik valami az életükből, hogy kell lennie más dimenzióknak, kell lennie láthatatlan hidaknak kifelé és befelé egyaránt. Ezeknek a fiataloknak jó alternatíva, illetve közelítés lehet egy ilyen stílusú és hittel elkészített előadás. Persze ez nem pótol mondjuk egy szentáldozást vagy gyónást, de maga a transzcendens élmény megtörténhet, ami egyébként közel áll a katarzishoz, a kettő súrolja egymást.

– *Számotokra konkrétan megfogalmazott cél az, hogy a hallgatóságok szakrális, vallásos élményben részesüljenek a QJÚB-koncerteken?*

– Vallásos élményben nemigen tudnak részesülni, hiszen nem képviseljük egyik vallást sem, ha csak nem Pilinszky egyes szövegeire gondolunk. Az, hogy szakrális élményben részesüljenek, nincs külön megfogalmazva. Maga az előadás dolgozik szakrális elemekkel, szakrális szövegekkel és dramaturgiával. A mi célunk, hogy ezt a lehető legmélyebben átélve adjuk át a közönségnek, és bízunk abban, hogy tudnak csatlakozni ahhoz a megéléshez, ami bennünk történik.

– *Mik voltak azok a hívószavak, amelyek Pilinszky életműve felé tereltek titeket?*

– Pilinszky városi magánya és a kereszt magánya nagyon izgalmas párhuzamokkal telített, szavakkal alig kifejezhető. Pilinszky líráját úgy képzelem, mint Arvo Pärt életművében a *tintinnabuli* eszközt, ahol Pärt nem dallamokat keres, hanem csak hang után hangot, amelyek talán egyenértékűek lehetnek a körülöttük tornyosuló csennel. Számomra Pilinszky szóról szóra való keresése kísértetiesen hasonlít erre, amit szinte ki is hallunk, amikor a költőt figyeljük saját versei mondásakor. Minden szót külön, szinte megtisztítva, lecsiszolva. Nem szorul talán magyarázatra az az egyedi hang, amelyet így Pilinszky létrehozott, és szinte egyedülként képvisel a 20. század közepén. Mi ezekhez a letisztult, szavakon túli szavakhoz szerettünk volna kapcsolódni. Nem is igazán a gondolat, hanem a gondolat mögötti állapot volt a lényeg.

– *A kocka kibontása című albumotok a megszokott zenei versfeldolgozásokhoz képest progresszívebb, sokszor keményebb, sötétebb tónusokat hoz. Hogyan alakult ki ez a zenei világ bennetek, s szerinted miért illik ez Pilinszkyhez?*

– Minden egyes szöveget hosszan elemeztünk, hogy lerázzuk az évtizedek során ráakódott verselemzéseket, és megpróbáljuk megérezni, hogy milyen lelkiállapotból szólalnak meg. Pilinszky passiószerű lírája nagyon sötét jegyekkel van tele, és a feltámadás reménye az egyetlen állandó világító pont a ködben. Mi ezt a sötét, magányos ködöt szerettük volna a tiszta, szinte világító pontokkal megalkotni zeneileg is. Persze ez egy állandó kísérlet részünkről a QJÚB csapatával. Ha újra nekiülünk, lehet, hogy máshogy hangoznának ugyanezek a versek.

– *Csoóri Sándor, Pilinszky János, Radnóti Miklós, Juhász Ferenc – az eddig feldolgozott magyar szerzők között milyen tematikus kapcsolódást láttok, amely összefüzi az eddigi előadásaitokat?*

– A Csoóri-előadás a *Pokol könyöklőjén* című verssel ér véget, ahonnan még éppen látni Istent, de már mindenki elmegy mellette. A Pilinszky-előadás a láger zenekarával kezdődik, ahol Isten hasonlóképpen már csak pislákolva van jelen. Az az előadás az *Apokrif* és a vetítőn megjelenő apokalipszis lovaival ér véget, akik aztán a Radnóti-előadás elején besétálnak a színre. A Juhász Ferenc-i előadás nem kötődik egzaktan az előző háromhoz. Ez inkább egy főhajtás Juhász Ferenc monumentális költeménye előtt, egy szakrális utazás a gyerek–szülő kapcsolatok és elválások tudatalatti dimenziójába, valamint emlékezés egy egykori előadásra Törőcsik Mari és Trill Zsolt főszereplésével, amely az egész pályámat és hivatásomat meghatározta.

Metamodern metaphysics

A Contemporary, Sacred Reading of János Pilinszky – An Essay on QJÚB's Album A kocka kibontása

- Owing to its sacred character and linguistic importance, the poetry of János Pilinszky has become a point of reference and a spiritual cornerstone for numerous creators and audiences within contemporary Hungarian culture. The expressions he used and the metaphysical spaces he brought into being remain discernible both on the level of intertextuality and in the artistic essence of contemporary works. One such example is QJÚB's 2023 album *A kocka kibontása*, a theatrical concert project employing a progressive musical form to reinterpret texts by János Pilinszky and Sándor Csoóri. This study adopts a twofold approach to the concept album: it examines the album – and, through it, the continuing legacy of Pilinszky – within the broader theoretical context of metamodernism and metaphysics; the essay is followed by an interview with Miklós H. Vecsei, a member of QJÚB, focusing on sacred art, the relevance of Pilinszky's texts, and the artistic vision of the QJÚB project.

Keywords: János Pilinszky / QJÚB / sacred art / metamodernism / metaphysics

Hivatkozott művek

- BARGÁR, Pavol 2021. The Modern, the Postmodern, and... the Metamodern? Reflections on a Transforming Sensibility from the Perspective of Theological Anthropology. *Transformation*, 38. évf. 1. sz. 3–15. o. <https://doi.org/10.1177/0265378820976944>.
- BODÓ Márta 2008. Pilinszky János mozdulatlan színházáról. *Látó*, 19. évf. 10. sz. 92–98. o. Web: <https://www.lato.ro/irodalmi-mu/pilinszky-janos-mozdulatlan-szinhazarol>. (Megtekintés: 2026. június 29.)
- BORBÍRÓ Aletta 2022. „A nyelvnek mint textúrának itt tudom kitapogatni a legfinomabb árnyalatait”. Beszélgetés Balla Gergellyel. *Tiszatáj Online*, 2022. július 13. <https://tiszatajonline.hu/irodalom/a-nyelvnek-mint-texturanak-itt-tudom-kitapogatni-a-legfinomabb-arnyalatait/>. (Megtekintés: 2026. június 29.)
- GÁNC S Tamás 2010. Pilinszky esszenciális teológiája és az Újszövetség. *Evangélikus.hu*, 2010. június 15. <https://archiv.lutheran.hu/teologia/pilinszky-esszencialis-teologiaja-es-az-ujszovetseg/>. (Megtekintés: 2026. június 29.)
- HORVÁTH Blanka 2026. Törés. A hallgatás eseményontológiai megközelítése Pilinszky János életművében. *Vigilia*, 91. évf. 2. sz. 133–139. o.
- KECSKÉS D. Balázs 2026. Belülről kifelé – Arvo Pärt „nagy titka”. *Vigilia*, 91. évf. 3. sz. 234–238. o.
- LUKÁCS László 1973. Pilinszky János „világmodellje”. *Vigilia*, 38. évf. 7. sz. 447–450. o.
- PANNENBERG, Wolfhart 2005. *Rendszeres teológia*. Ford. Görfö Tibor. 1. köt. Osiris Kiadó, Budapest.
- PILINSZKY János 1971. Ars poetica helyett. In: uő: *Nagyvárosi ikonok*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 161–167. o.
- PILINSZKY János 1967. Szakrális színház? *Új Ember*, 1967. december 31. <https://konyvtar.dia.hu/html/muvek/PI-LINSZKY/pilinszky00373/pilinszky00721/pilinszky00721.html>. (Megtekintés: 2026. június 29.)
- PILINSZKY János 1982. „Nálam létszükséglet volt az alkotás”. (Pilinszky János vallomását közreadja Farkas P. József.) *Új Írás*, 22. évf. 2. sz. 82–85. o.
- TILICH, Paul 1996. *Rendszeres teológia*. Ford. Szabó István. Osiris Kiadó, Budapest.
- VECSEY H. Miklós 2021. [Cím nélkül.] In: Asztalos Emese – Horváth Panna – Juhász Anna (szerk.): *Szemközt a pusztulással egy ember lépked hangtalan. Pilinszky János emlékezete*. Poket Publishing, Komárom. 189–193. o.